

**DEVLET BAŞKANLIĞI SEÇİMİ ÖNCESİNDE
AZERBAJCAN'DAKİ DURUM**

Araz ASLANLI

ASAM Kafkasya Araştırmaları Masası

İlk ciddi demokrasi deneyimini 1918–1920 yılları arasında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ile yaşamış olan ve bağımsızlığına yeniden kavuşmanın 11. yılını geride bırakan Azerbaycan, (1) hâlâ önemli ölçüde demokrasi sorunu yaşamaktadır. O kadar ki, bazen ülkenin aslında en önemli meselesi olan topraklarının yaklaşık yüzde 20'sinin Ermenistan Cumhuriyeti tarafından işgal edilmiş olması bile bu sorunun gölgesinde kalabilmektedir. Daha 20. yüzyılın başlarında genelde dünya ve özelden doğu demokrasisine ciddi katkılar yapmış olan bu devlet, (2) günümüzde demokrasi konusunda zor günler yaşamanın yanı sıra bazı ilginç örnekler de sergilemektedir.

Azerbaycan'da, devlet başkanlığı seçimi nedeniyle iç siyasi yaşamda hareketlilik yaşanmaktadır. Demokrasinin temel unsurlarının yerleş(tiril)memesi nedeniyle ülkede siyasi süreç normal mecrası içerisinde gelişmemektedir. 15 Ekim 2003'te yapılacağı açıklanan devlet başkanlığı seçimi öncesi Azerbaycan'da gerginlik her gün daha da tırmanmaktadır. Günümüzdeki resmi Devlet Başkanı Haydar Aliyev'in sağlık durumundaki belirsizlik devam etse de, en azından siyasi anlamda Aliyev sonrası sürecin başlaması nedeniyle Azerbaycan'ı daha da hareketli günlerin beklediği kesindir. Bu durum, yıllardır "Aliyevsizliği aklının ucundan bile geçirmeyen" Azerbaycan toplumunda farklı etki yaratmakta ve iç siyasi yaşamına ayrı bir boyut katmaktadır.

Bu çalışmada Azerbaycan'da günümüzdeki iç siyasi durumun çerçevesi ortaya konarak, Aliyev sonrası dönemde Azerbaycan'a dair muhtemel senaryolar ifade edilmeye çalışılacaktır.

Azerbaycan'da Siyasi Yaşam

A) Demokrasinin Durumu

Azerbaycan, 1920–1991 arasında, Sovyetler Birliği içerisinde antidemokratik şekilde ve işgal altında bulunmasına rağmen demokrasi konusunda tamamen deneyimsiz olduğu da söylenemez. 1918'de kurulan ilk Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, gerçek anlamda döneminin demokrasi örneklerinden birisi olmuştur. Temel hak ve özgürlüklerden tutun, kadın hakları ve siyasi özgürlüklere kadar bir çok konuda önemli reformlar gerçekleştirmiş olan dönemin yönetimi, Rusya'nın işgaline uğraması nedeniyle çizgisini sürdürmemiştir. Her şeye rağmen 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Azerbaycan'da yetişmiş olan aydın kesim, sadece Azerbaycan'ın değil, tüm Türk dünyasının aydınlanmasında önemli rol almış, Azerbaycan, Bolşevik Rusya tarafından işgal edildikten sonra uzun bir süre boyunca aydın kesimin varlığı ülkede her alanda hissedilmiştir. 28 Mayıs 1957'de Bakü'deki Kız Kulesi'ne Bağımsızlığın yıldönümü nedeniyle Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 3 renkli bayrağının (günümüzdeki Azerbaycan Cumhuriyeti de aynı bayrağı kullanmaktadır) dikilmesi bunun göstergelerinden olmuştur.

Azerbaycan'da 1980'lerin ikinci yarısında ateşlenen bağımsızlık hareketi, aynı zamanda da bir demokrasi hareketi olmuş ve bu yönü ile dünya kamuoyunun da dikkatini çekmiştir. Azerbaycan Bağımsızlık Hareketi'nin Lideri olan ve Türk milliyetçisi olarak bilinen Ebülfez Elçibey'in, dünyada demokrat olarak da bilinmesi ve 1992'de Bakü'ye gelmiş olan İngiltere eski Başbakanı Margaret Thatcher tarafından "en büyük demokrat olarak" ilan edilmesi de tesadüf

olmasa gerek. 1988–1993 döneminde ülkedeki siyasi gelişmeler, özellikle Azınlıklar Yasası dahil, 1992–1993'te çıkarılan yasalar ve uygulamaları, Azerbaycan'da demokrasi eğiliminin ne kadar yüksek olduğunun göstergeleri olmuştur. Maalesef, Haydar Aliyev'in 1993 yazında fiilen ve 1993 sonbaharında hukuken iktidara gelmesi ile birlikte ülkedeki eğilim yukarıdan baskıyla antidemokratik yön almaya başladı. Gerçi o dönemde Azerbaycan'ın içerisinde bulunduğu şartlar nedeniyle özgürlüklerin kısıtlanmasının zorunlu olduğu ileri sürülebilir ve bunda haklılık payı vardır. Fakat, demokrasinin 1993 sonlarından günümüze kadarki çizgisi, özellikle seçimler anlamında genelde olumsuz olmuştur ve buna herhangi bir şekilde meşruiyet kazandırmak mümkün değildir. Günümüzde, Azerbaycan demokrasisinin en önemli sorunu seçim sorunudur. Diğer bir çok alana ilişkin önemli gelişmelerin olduğu mutlaka ifade edilmelidir. Örneğin basın özgürlüğü, diğer Kafkasya ülkelerine ve Türkistan cumhuriyetlerine göre ileri derecededir. Parti içi demokrasiye ilişkin ilginç örnekler de bulunmaktadır. Örneğin, 5 Kasım 2000'deki parlamento seçimleri öncesinde muhalefetteki Müsavat Partisi, aday listesini tamamen parti Başkanı İsa Kamber'in de katıldığı iç seçimler yolu ile oluşturmuştur. Ama, demokrasinin en temel göstergelerinden olan demokratik seçimler konusundaki yetersizlikler, Azerbaycan'da demokrasinin durumunu ciddi şekilde eleştirmek için yeterlidir.

Kısacası, Azerbaycan'da demokrasinin günümüzdeki durumuna bakılarak, ülke halkının demokrasiye eğilimli olmadığı, bu nedenle de özgürlüklerin kısıtlanmasının, demokratik ve adil seçimler yapılmamasının meşru nedenleri bulunduğu şeklindeki değerlendirmeler gerçeği yansıtmamakta, işin daha da kötüsü antidemokratik uygulamalar konusunda iktidara cesaret vermektedir. Bu nedenle de, Azerbaycan iç siyasetine ilişkin değerlendirme yapılırken, ilk olarak üzerinde durulması gereken konu, ülkede demokrasinin durumudur.

B) Önemli Siyasi Güçler

Azerbaycan'da yaklaşık 120 siyasi partinin mevcut olduğu iddia edilmektedir. Bunlardan çok az bir kısmı sürekli faaliyet içerisinde. Aşağıda 5 siyasi parti hakkında bilgi verilecektir. Kuşkusuz, Başkanlığını Adalet eski Bakanı İlyas İsmayılov'un yaptığı Adalet Partisi, Başkanlığını Milletvekili İkbal Ağazade'nin yaptığı Ümit Partisi, Başkanlığını eski Matbuat Bakanı Sabir Rüstemhanlı'nın yaptığı Vatandaş Hemreylili Partisi gibi hakkında bilgi verdiklerimiz dışında aktif faaliyet içerisinde olan partiler vardır. Fakat, burada önümüzdeki devlet başkanlığı seçimi süreci açısından önemli olanlar hakkında kısa bilgi yer almaktadır:

ADP: Azerbaycan Demokrat Partisi, 26 Ocak 1991'de 27 kişinin katılımıyla Nahçıvan kentinde kurulmuştur. Azerbaycan Adalet Bakanlığında 14 Mart 1993'te kaydı yapılmıştır. Partinin 1994 yılında gerçekleştirilmiş olan ilk kurultayında Serdar Celaloğlu partiye başkan seçilmiş ve 1996'ya kadar başkanlığını sürdürmüştür. Partide bir dönem eşbaşkanlık uygulanmış, şu anda Adalet Partisi başkanlığını yapmakta olan eski Adalet Bakanı İlyas İsmayılov, Azerbaycan Millî Meclisi eski Başkanı Resul Guliyev ile birlikte partiye eşbaşkanlık yapmışlardır. Partinin sicil kaydı 1 Eylül 1995'de Adalet Bakanlığı tarafından iptal edilmiş, fakat yoğun iç ve dış baskılar sonrasında 3 Şubat 2000'de partinin kaydı yeniden yapılmıştır. Daha sonra İlyas İsmayılov'un partiden ayrılması sonrasında, partide eşbaşkanlık sistemi kaldırılmış, partiye Resul Guliyev Başkanlık yapmaktadır.

AHCP: Azerbaycan Halk Cephesi, 1980'lerin ikinci yarısında ateşlenen Azerbaycan bağımsızlık hareketinin en önemli ürünü ve en önemli hareket merkezi olmuştur. Azerbaycan'da günümüzde bulunan siyasi partilerin hemen–hemen tümü ya AHC'den kopmalar sonucu oluşmuş, ya da daha önce AHC'de belirli düzeye gelmiş kişiler

tarafından kurulmuştur. 16 Temmuz 1989'daki ilk kurultayında Ebülfez Elçibey başkan seçilmiştir. AHC, uzun süre hareket olarak faaliyette bulunmuş, bazı partiler tamamen, bazı partilerin üyeleri de bireysel olarak bu yapı içerisinde sadece AHC üyesi olanlarla beraber bulunmuşlardır. 1996'da partiye dönüş kararı verildikten sonra kuruluş içerisindeki diğer partilere mensup bireysel üyeler ile siyasi örgütler AHC'den ayrılmıştır. Parti Başkanı E. Elçibey'in 31 Ekim 1997'de, 1993'ten beri yaşamakta olduğu Keleki'den Bakü'ye dönmesiyle siyasi gücü artmış ve muhalefetin en önemli gücü olarak ön plana çıkmıştır. E. Elçibey'in sağlık sorunları nedeniyle Ankara'da bulunduğu dönemlerde, daha önceden parti içerisinde bulunan kutuplaşma patlak vermiş, E. Elçibey'in 22 Ağustos 2001'teki vefatının hemen öncesinde parti fiili olarak "İslahatçılar" ve "Klasikler" olarak iki kısma bölünmüştür. Şu anda her iki taraf da AHCP isminin aslında kendilerine ait olduğunu iddia etmektedirler. AHCP (i) Başkanlığını Ali Kerimli, AHCP (k) Başkanlığını ise Mirmahmud Mirelioğlu yapmaktadır. AHCP (i) seçime kendi adına katılmakta, AHCP (k) ise İsa Kamber'i destekleyen "Bizim Azerbaycan" bloğu içerisinde yer almaktadır.

AMİP: Azerbaycan Halk Cephesi'nin 1991 döneminde gerçekleşen 2. kurultayında, parti içerisindeki ılımlı–radikal kanat çekişmesinden ılımlıların galip çıkması sonrasındaki gelişmelerle doğmuştur. Radikal kanadın liderlerinden Etibar Memmedov bu kurultay sonrasında AHC'den ayrılmış, kendi taraftarlarıyla birlikte 4 Temmuz 1992 tarihinde Azerbaycan Millî İstiklal Partisi'ni (AMİP) kurmuştur. Memmedov, ilk kurultayda parti başkanlığına seçilmiştir. AMİP, aynı zamanda bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Adalet Bakanlığı tarafından resmi kaydı yapılmış ilk siyasi partisi olmuştur.

Müsavat Partisi: 29 Ekim 1989'da Gence'de bir grup tarafından Azerbaycan Millî Demokrat Yeni Müsavat isimli parti kurulmuş ve Rauf Arifoğlu'nun yönetiminde partinin "Yeni Müsavat" isimli gazetesi yayımlanmaya başlamıştır. Partinin 1991'deki kurultayında ismi Azerbaycan Millî Müsavat Partisi olarak değiştirilmiştir. 7 Kasım 1992'de, uzun süreden beri partiyi yapılandırma çalışmaları içerisinde olan AHC içerisinde bir grup ile o sıralar merkezi Türkiye'de bulunan Müsavat Partisi yetkililerinin ortak katılımıyla gerçekleştirilen kongrede, dönemin Azerbaycan Millî Meclis Başkanı İsa Kamber Parti'nin başkanlığına seçilmiştir. 8 Aralık 1992'de Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Adalet Bakanlığı tarafından partinin resmi kaydı yapılmıştır. Partinin Başkanlığını halen İsa Kamber yapmaktadır.

YAP: Yeni Azerbaycan Partisi'nin 21 Kasım 1992'de Nahçıvan kentinde 550 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda kuruluşu ilan edilmiş ve o sıralarda Bölge Meclisi Başkanlığını yapmakta olan Haydar Aliyev partinin ilk başkanı seçilmiştir. Parti Başkanı H. Aliyev 3 Ekim 1993'te devlet başkanlığı görevine resmen seçilmiş, bu arada parti başkanlığını da sürdürmeye devam etmiştir. Partinin Aralık 1999'daki birinci ve Kasım 2001'deki ikinci kurultaylarında H. Aliyev yine parti başkanlığına seçilmiştir ve halen Başkanlığını sürdürmektedir. İlk kurultayda Parti Başkan Yardımcılıklarından birine getirilen İlham Aliyev ikinci kurultayda Partide oluşturulan Başkan 1. Yardımcısı görevine getirilmiştir.

Azerbaycan'da siyasi partilerin oluşturduğu 3 sürekli blok bulunmaktadır: Azerbaycancı Güçler Birliği (AGB), Demokratik Kongre (DK), Meşveret Meclisi (MM). Bu yapılar normal siyasi sürece ilişkin yapılardır. Bunların dışında, seçim dönemlerinde oluşturulan yapılar daha önemli rol oynamaktadırlar. Şu ana kadar iktidar ve muhalefet tarafından birer önemli seçim ittifakı oluşturulmuştur.

İktidarın oluşturduğu **Yeni Azerbaycan Namine (YAN)** isimli yapının, iktidar partisi YAP'ın ve 100'den fazla sivil

toplum kuruluşunun bir araya gelmesi ile ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Muhalefetin şimdiye kadarki en önemli seçim ittifakı Müsavat Partisi Başkanı İsa Kamber'i desteklemek üzere oluşturulan "**Bizim Azerbaycan**" seçim bloğudur. Blok 25'den fazla siyasal partinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur ve çok sayıda sivil toplum örgütü tarafından da desteklenmektedir.

C) Son Siyasi Gelişmeler

Aslında, Azerbaycan'da günümüzde devam eden siyasal hareketliliğin yakın vadedeki kökleri 24 Ağustos 2002 tarihinde yapılan Azerbaycan Anayasası'nda bazı değişiklikler yapılması konusundaki halk oylamasına kadar gitmektedir. Bu doğrultudaki karar 22 Haziran 2002 tarihinde Haydar Aliyev tarafından alınmıştır. Kararın hemen sonrasında muhalefet karara karşı ortak tavır almış, ortak gösteriler gerçekleştirmeye başlamıştır. Gösteriler, iktidarı istifaya davet eden ve sosyal talepler içeren nitelik kazanmış ve giderek kalabalıklaşmıştır. 2002 yılının Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında, 2003 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında önce muhalefetin oluşturduğu Birleşmiş Muhalefet Hareketi (BMH) tarafından, daha sonra Muhalefetin Koordinasyon Merkezi (MKM) tarafından düzenlenen gösteriler gerçekleştirilmiştir.

Devlet başkanlığı seçimi süreci, siyasal hareketlilik anlamında bu olayların devamı gibi olmuş, ama doğal olarak önemli noktalarda bundan kopukluk göstermiştir. 27 Mayıs 2003'te Azerbaycan parlamentosu seçim komisyonlarının oluşumuna ilişkin yasaı onaylamıştır. Daha sonra yasa, Azerbaycan devlet başkanı tarafından da imzalanmış ve yürürlüğe konulmuştur. Devlet başkanlığı seçimleri öncesinde Azerbaycan'da en çok tartışılan konulardan birisi de, seçimler sırasında geçerli olacak seçim yasaı olmuştur. Özellikle, merkezi ve yerel seçim komisyonlarının oluşumuna ilişkin yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Çünkü, Azerbaycan'daki muhalefetin çeşitli kesimleri, yabancı gözlemciler ve uluslararası kuruluşlar daha önceki seçimlere ilişkin olarak seçim sürecinin demokratik olmayışının yanı sıra, oyların sayımındaki yolsuzlukların üzerinde daha çok durmuşlardır. Önümüzdeki seçimler açısından da seçime kadar olan süreçten daha çok, oyların nasıl sayılacağı sorunu tarafları daha çok düşündürmektedir. Bu nedenle muhalefet seçim komisyonlarında önemli partilerin (başka bir görüşe göre, seçime katılan partilerin) eşit sayıda üye ile temsil edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Uluslararası kuruluşlar ise, herhangi bir partinin seçim komisyonlarında, komisyonu tek başına kontrolünde tutamayacağı kadar üye ile temsil edilmesi formülü üzerinde durmuştur. Burada, bir anlamda komisyonda mutlak çoğunluğu elinde tutmayı amaçlayan iktidar ile bunu kesinlikle reddeden muhalefet arasında orta yol bulunması da amaçlanmıştır.

Avrupa Konseyi'nin önerdiği yasa teklifine göre, komisyon 16 kişiden oluşacak ve bu 16 kişi muhalefet ve iktidar arasında dengeli şekilde dağıtılacaktı. İktidar partisi bu formülü önce tam olarak reddetmiş, ardından dış baskılar sonucunda ufak değişikliklerle kabul etmiştir. Bu değişikliğe göre, üye sayısı 15 kişiye düşürülmüş ve eksilen bir sandalye ADP, Azerbaycan Liberal Partisi (ALP), AMİP ve Müsavat Partisi'nin de bulunduğu 4 partiye verilecek paydan düşülmüştür. Bu bir sandalyenin azalması nedeniyle, ADP, AMİP, Müsavat Partisi ve ALP arasında 3 sandalyenin nasıl paylaşılacağı konusunda kısa bir gerginlik yaşanmıştır. Fakat daha sonra, taraflar paylaşımın kura ile belirlenmesi konusunda uzlaşmışlardır.

27 Mayıs 2003'te Azerbaycan Parlamentosu Seçim Yasasını da onaylamıştır, ama daha sonra bu konuda ilginç bir gelişme yaşanmıştır. Seçim yasaı devlet başkanı tarafından onaylanıp resmi gazetede yayınlanırken, parlamentoda

onaylanan yasa ile gazetede yayınlanan yasa arasında fark olduğu, parlamento tarafından onaylanan yasaya sonradan 179/1 fıkrasının eklenmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Bu maddeye göre, devlet başkanlığı seçimi devam ederken, mevcut devlet başkanı herhangi bir nedenden ötürü görevden ayrılırsa, ya da görevden ayrılmak zorunda kalırsa, seçim durdurulur ve tüm prosedür yeniden işlemeye başlar, yani yeni bir seçim süreci yürütülür. Muhalefet bu değişikliğe ciddi biçimde itiraz etmiş, fakat henüz bir sonuç elde edilememiştir.

13 Haziran 2003'te Merkez Seçim Komisyonu (MSK) üyelerinin parlamentoda onaylanmasının ardından toplanan MSK, devlet başkanlığı seçim tarihini 15 Ekim 2003 olarak belirlemiş ve seçim sürecini başlatmıştır. Adaylığı ilk açıklanan liderler, Müsavat Partisi Başkanı İsa Kamber ve AHCP (i) Başkanı Ali Kerimli olmuştur. 18 Haziran 2003'te toplanan Müsavat Partisi'nin ve AHCP'nin (i) meclisleri kendi başkanları olan sırasıyla İsa Kamber'in ve Ali Kerimli'nin adaylıklarını resmen açıklamıştır. 22 Haziran 2003'te gerçekleştirilen ADP olağanüstü konferansında partinin yurtdışında yaşamakta olan başkanı Resul Guliyev devlet başkanlığına aday gösterilmiştir. Daha sonra adaylığı onaylanmamasına rağmen Guliyev'in taraftarları onun adaylığını desteklemek için çok sayıda birlikler oluşturmuşlardır. Bu arada AMİP Başkanı Etibar Memmedov'un adaylığı da partisi tarafından resmen ilan edilmiştir.

İktidar kanadına baktığımızda, aynı partiden (hatta aynı aileden) iki adayın ileri sürülmesi şeklinde sürpriz bir gelişme yaşanmıştır. 23 Haziran 2003'te toplanan YAP Siyasi Konseyi (üst yönetim) şu anki devlet başkanı Haydar Aliyev'in adaylığını resmen açıklamıştır. Fakat, çok geçmeden 28 Haziran 2003'de, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde içinde üst düzey yetkililerin de bulunduğu bir grubun toplantısında İlham Aliyev'in adaylığı ileri sürülmüştür. Bu durum, muhalefet tarafından iktidarın şaşkınlığı olarak yorumlansa da, gelişmelerin Haydar Aliyev'in kontrolünde olduğu ve kendisine seçim sürecinde istediği taktikleri kullanma olanağı sağladığı çok açıktır.

Azerbaycan MSK, adaylıkların ileri sürülmesi sürecinde 19 adayın başvurusunu kabul etmiş, Azerbaycan Demokrat Parti adayı Resul Guliyev ve eski Cumhurbaşkanı Ayaz Mütellibov dahil başvuruda bulunan bazı kişilerin adaylıklarını gerekli koşulları taşımadıkları gerekçesiyle kabul etmemiştir. MSK, ilk başvurusunu kabul ettiği 19 aday adayından 7'sinin adaylıklarını, yeterli imza sayısını toplayamadıkları, istenen belgelerde eksiklik veya yanlışlık bulunduğu gibi gerekçelerle onaylamamış, aşağıdaki kişilerin resmi aday olduklarını açıklamıştır:

1. Şu anki Devlet Başkanı, Yeni Azerbaycan Partisi (YAP) Başkanı Haydar Aliyev;
2. Başbakan, Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı, YAP Başkan Yardımcısı, Haydar Aliyev'in oğlu İlham Aliyev;
3. Müsavat Partisi Genel Başkanı İsa Kamber,
4. Azerbaycan Halk Cephesi Partisi Başkanı Ali Kerimli;
5. Azerbaycan Milli İstiklal Partisi Başkanı Etibar Memmedov;
6. Adalet Partisi Genel Başkanı İlyas İsmailov;
7. Azerbaycan İçin İttifak Partisi Başkanı Abutalıb Samedov;
8. Liberal Partisi Fahri Başkanı Lale Şövkət (Şevket) Hacıyeva;
9. Vatandaş Hemreyligi (Birliği) Partisi (VHP) Başkanı Sabir Rüstemhanlı;
10. Gudret (Kudret) Hasanguliyev;
11. Muasır Müsavat Partisi (MMP) Başkanı Hafız Hacıyev;
12. Milli Vahdet Partisi (MVP) Başkanı Yunus Oğuz (Aliyev).

Bu arada, Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev'in sağlık durumundaki gelişmeler iç siyasal süreci yakından etkilemeye başlamıştır. 8 Temmuz 2003'te sağlık sorunu nedeniyle Ankara'ya getirilen, ardından 6 Ağustos 2003'te Rusya'ya ait bir ambulans uçakla ABD'ye götürülen Haydar Aliyev'in sağlık durumu konusundaki belirsizlik büyük ölçüde devam etmektedir. Resmi kaynaklar Haydar Aliyev'in tedavisinin sürdürülmesi için ABD'ye götürüldüğünü ifade etmişlerdir. Aliyev'in tedavi altında tutulduğu Cleveland Kliniği yönetimi 7 Ağustos 2003 akşamı, Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın sağlık durumuyla ilgili yazılı bir açıklama yapmıştır. Açıklamada, Aliyev'in klinikte 1999'tan bu yana dönem-dönem tedavi gördüğü hatırlatıldıktan sonra, "Aliyev halen konjestif kalp yetmezliğinin yanı sıra böbrek problemleri nedeniyle tedavi altına alınmıştır" denilmiştir.

Haydar Aliyev'in sağlık durumundaki belirsizlik sürerken, eski Başbakan Artur Resizade sağlık nedeniyle istifa etmiş ve Haydar Aliyev'in yazılı talebi ile 4 Ağustos 2003'te oğlu İlham Aliyev Başbakanlığa getirilmiştir. Olay Azerbaycan basını ve Türkiye basını dahil bir çok uluslararası medya tarafından genelde olumsuz yorumlanmış, monarşi benzetmeleri yapılmıştır. İşin ilginç tarafı, Artur Resizade'ye İlham Aliyev kabinesinde Başbakan 1. Yardımcılığı görevi verilmiş, daha sonra ise Seçim Yasası'nın Başbakanın seçime katılmasını engelleyen maddesi nedeniyle İlham Aliyev Başbakanlık yetkilerini Artur Resizade'ye devretmiştir. Azerbaycan Seçim Yasasınının 69. maddesinin 2. fıkrası Başbakanın devlet başkanlığı seçimi adayı olmasını engellemektedir. Bu nedenle İlham Aliyev'in aday olduğu da göz önünde bulundurularak muhalefet, atamanın yasalara aykırı olduğunu ifade etmiştir. Bakanlar Kurulu aldığı kararla İlham Aliyev'e seçime kadar görevini devretme yetkisi tanımıştır. İlham Aliyev yetkilerini bu nedenle Artur Resizade'ye devretmiştir.

Peki, bu durum önceden de belli olduğu halde, neden İlham Aliyev başbakanlığa getirilmiştir? Çünkü, Azerbaycan Anayasası'na göre devlet başkanı görevini yapamadığı zaman yetkileri seçime kadar başbakana geçmektedir. Bu durumda İlham Aliyev, başbakanlık yetkilerini kullanmaktan ziyade Haydar Aliyev'in görevi bırakması durumunda seçimlere kadar onun yetkilerini elinde tutmayı amaçlamıştır. Bu durumun kendisi bile hukuki yönden tartışmalı bir durumdur.

Bu arada, muhalefet cephesinde de gelişmeler sürmüştür. Bunlar arasında en önemlisi, 23-24 Ağustos 2003 tarihlerinde Londra'da muhalefetin dört önemli lideri olan Müsavat Partisi Başkanı İsa Kamber, Azerbaycan Demokrat Partisi Başkanı Resul Guliyev, Azerbaycan Halk Cephesi Partisi Başkanı Ali Kerimli ve Azerbaycan Milli İstiklal Partisi Başkanı Etibar Memmedov arasında gerçekleşen değerlendirme toplantısı olmuştur. Toplantının Azerbaycan dışında yapılmasının nedeni, Resul Guliyev'in hakkındaki davalar nedeniyle Azerbaycan'a gelememesi ve yaşamını ABD'de sürdürmesi olmuştur. Toplantı sonrasında ortak adaylık konusunda görüşmelerin süreceği ifade edilmiş, daha önemlisi, Azerbaycan içerisinde ve dışarıda herkesin olmasından çekindiği karışıklığa mahal vermemek konusunda uzlaşma protokolü imzalanmıştır. Bunun yanında, liderler ikinci tura geçecek muhalefet liderini destekleyecekleri konusunda da uzlaşmaya varmışlardır.

Bilindiği gibi, Azerbaycan'da muhalefetin ortak çatı altında ve tek aday konusunda birleşmemesi uzun zamandan beri tartışılan konulardan birisidir. Aslında, Muhalefetin tek çatı altında ve tek aday konusunda birleşmemesi normal bir demokratik toplum için gayet olağan bir durumdur. İktidara farklı siyasal partilerin farklı nedenlerle muhalefet etmesi kadar, her bir muhalefet partisinin kendi liderini devlet başkanı, kendisini de iktidar partisi görmek istemesi gayet normal bir istektir. Sadece, olağandışı dönemlerde, örneğin bağımsızlık mücadelesi verilirken, veya ülkeyi

işgalden kurtarmaya çalışırken ya da çok anormal derecede diktatör bir yönetimden kurtulmaya çalışırken hemen–hemen tüm partiler bu konularda ortak görüşte olacağı için birlik söz konusu olabilir. Azerbaycan'da şu anda anormal derecede bir diktatörlük söz konusu değildir, tam tersine kısmi demokratik yönetim söz konusudur. Çok ciddi demokrasi ihlallerine rağmen yasal düzenlemeler ve medyanın bağımsızlığı bakımından önemli gelişmeler kat edilmiştir. Bu nedenle de, bu konuda yapılan eleştiriler pek adil değildir. Ama, yine de muhalefetin ortak hareket etme girişimi ülkedeki istikrar adına ve kendi çıkarları adına olumlu gelişmelerdir.

Sonuç

Burada sonuç olarak üç noktayı vurgulayacağız:

1. Seçimin muhtemel sonuçları;
2. Türkiye'nin bu süreçte alması gereken rol;
3. Azerbaycan'ın sorunları ve uluslararası imajı

1. Şu an itibariyle, İsa Kamber'in seçimin en güçlü adayı olduğu söylenebilir. Kişisel yeteneklerinin ve deneyiminin yanı sıra hem muhalefet içerisinde önemli desteğe sahip olması, hem de uluslararası arenadaki tanınırlığı ve sahip olduğu ilişkiler, onu bu avantajlı konuma getirmektedir. İddialara göre, muhalefetin yukarıda ismini zikrettiğimiz dört önemli liderinden üçü önümüzdeki seçimde İsa Kamber'in ortak adaylığına sıcak bakmaktadırlar.

İktidarın seçime muhtemelen İlham Aliyev ile katılacak olması onun şansını zayıflatmaktadır. Eğer Haydar Aliyev seçime katılırsa, İsa Kamber ile Haydar Aliyev arasında zorlu bir yarış geçmesi beklenebilir. Sağlık sorunlarına ve ilerleyen yaşına rağmen, Haydar Aliyev "usta" yöntemleri ile İsa Kamber'i "yenebilir". Ama, aynı şeylerin İlham Aliyev için söylenmesi zordur.

2. Kuşkusuz devlet başkanlığı seçimi, öncelikle Azerbaycan'ın iç siyasi sürecidir ve bu ülkedeki insanları ilgilendirmektedir. Ama bir yandan özgürlüklerin ve demokrasi sorununun iç mesele olmaktan çıkması sebebiyle, diğer yandan kardeş millet olan Azerbaycan halkının geleceğini ilgilendiren gelişmelere seyirci kalınamaz. Türkiye'nin bu süreçte oynaması gereken rol ayrıntılarıyla ortaya konabilir. Ancak genel olarak şunu ifade etmek gerekir ki seçimlerin azami düzeyde demokratik, adil ve özgür bir ortamda gerçekleşmesi, seçim sürecinin sıkıntısız, iç ve dış güçlerin provokasyon çabalarından etkilenmeden başarıya ulaşması için Türkiye elinden geleni yapmalıdır. Daha önceki seçimlerde olduğu gibi, uluslararası gözlemciler dahil her kesimin gözleri önünde cereyan eden açık, antidemokratik eylemlere meşruluk kazandırıcı açıklamalar yapmak dönemini geride bırakmak gerekmektedir. Türkiye'nin ilgili yetkilileri ve kuruluşları Azerbaycan'daki ilgililere ve kuruluşlara, yukarıda bahsettiklerimiz konusundaki hassasiyetlerini bildirmelidirler. Devlet ve devlet dışı kuruluşlar en az Avrupa kurumları kadar bu sürecin içerisinde olmalıdır. Türkiye, herhangi bir adayı değil, demokrasiyi desteklemelidir.

3. Bu arada, topraklarının % 20'sinin Ermenistan tarafından işgal edilmiş olması ve diğer bazı nedenlerden dolayı Ermenistan ile sorunları bulunan Azerbaycan açısından bu seçimler uluslararası imaj bakımından da büyük önem arz etmektedir. Unutulmamalıdır ki, demokratik meşruiyet kazandırma çabalarına rağmen, herhangi bir kişinin antidemokratik şekilde iktidara gelmesi, Azerbaycan'ın saygınlığını yitirmesine neden olacaktır. Arzu edilmeyen bu

tür bir gelişmenin Azerbaycan'ın içerideki sorunları çözmesi ve uluslararası sorunlarını kendi lehinde geliştirmesi konularında olumsuz etki yapacağı muhtemeldir. Tam tersine, Azerbaycan'da demokratik bir seçim yapılacak olursa, hem Azerbaycan'ın uluslararası alanda imajı olumlulaşacak, hem de içeride halk desteği ile sorunların çözülmesi yönünde büyük adımlar atılması olanağı doğacaktır.

- 1. Azerbaycan kelimesiyle, Kuzey Azerbaycan toprakları üzerinde kurulmuş olan günümüzdeki Azerbaycan Cumhuriyeti kastedilmektedir.*
- 2. 18 Ekim 1991'de Azerbaycan Parlamentosu tarafından onaylanan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığı Anayasası, Azerbaycan Cumhuriyeti'ni 28 Mayıs 1918 – 28 Nisan 1920 arasında 23 yaşamış olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin varisi, yani devamı olarak kabul etmiştir.*

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADİGMA.com bir **FORSNET** e-yayıdır